

TEPHROCHLAENA ORARIA, EEN NIEUW AFVALVLIEG VOOR DE NEDERLANDSE FAUNA (DIPTERA: HELEOMYZIDAE)

Ruud van der Weele

Heleomyzidae zijn kleine tot middelgrote vliegen. Ze krijgen niet veel aandacht, omdat de meeste soorten een nogal verborgen leven leiden en bovendien niet opvallend gekleurd of getekend zijn. De Nederlandse familienaam, afvalvliegen, is voor de meeste soorten niet echt passend, maar veel soorten van de subfamilie Heteromyzinae, waartoe *Tephrochlaena oraria* behoort, worden dan wel weer vaker rond afval aangetroffen. *Tephrochlaena oraria* is echter in meerdere opzichten een buitenbeentje. Met deze soort komt de lijst van Nederlandse Heleomyzidae op 49.

INLEIDING

Heleomyzidae zal men niet snel aantreffen op plaatsen waarin je op zoek gaat naar populairdere families zoals zweefvliegen of boorvliegen. De vliegen van de onderfamilie Suilliinae worden voornamelijk gevonden in de buurt van paddenstoelen, waarin de maden zich ontwikkelen. Het vangen van Heleomyzinae is een veel grotere uitdaging. Veel soorten tref je in het vrije veld heel sporadisch aan. De meeste tijd brengen ze door in holen onder de grond of in grotten. Een aantal soorten verzamel je vooral op en rond kadavers en dan nog vooral in het vroege voorjaar of de late herfst. De Heteromyzinae kunnen we

met meer recht ‘afvalvliegen’ noemen. De auteur verzamelde zijn eerste Heleomyzidae in de konijnenhokken van zijn vader. Dit betrof *Tephrochlamys rufiventris* (Meigen, 1830), de meest algemene Heteromyzinae.

Tephrochlaena oraria Collin, 1943 heeft een bijzondere taxonomische geschiedenis (zie kader).

Figuur 1. De malaiseval in Cadzand, waarin *Tephrochlaena oraria* gevangen werd.
Figure 1. The Malaise trap in Cadzand, in which *Tephrochlaena oraria* was collected.

Figuur 2. Vindplaats van *Tephrochlaena oraria* in Nederland.
Figure 2. Locality of *Tephrochlaena oraria* in the Netherlands.

Figuur 3. *Tephrochlaena oraria* vrouwtje, dorsaal.

Figure 3. *Tephrochlaena oraria* female, dorsal view.

Figuur 4. *Tephrochlaena oraria* vrouwtje, lateraal.

Figure 4. *Tephrochlaena oraria* female, lateral view.

TAXONOMIE

Van het genus *Tephrochlaena* is *T. oraria* de enige beschreven soort. Lange tijd heeft onduidelijkheid bestaan over de taxonomische status ervan. De verwarring begon toen Czerny (1924) vliegen verzamelde waarvan hij dacht dat ze behoorden tot *Heleomyza halterata* Meigen, 1830. Hij vond deze vliegen dusdanig afwijken van andere soorten die hij kende uit het genus *Heleomyza* dat hij besloot om ze in een nieuw genus te plaatsen: *Tephrochlaena* Czerny, 1924. Hiermee wees hij *Heleomyza halterata* dus aan als typesoort van *Tephrochlaena*.

Collin (1943) ontdekte dat Czerny (1924) een determinatiefout had gemaakt: de exemplaren die Czerny voor zich had bij het beschrijven van het genus *Tephrochlaena* behoorden niet tot *Heleomyza halterata*, maar tot een nog onbeschreven soort. Collin voerde daarom een nieuwe naam op voor de werkelijke typesoort van *Tephrochlaena*: *T. oraria* Collin, 1943. Binnen de regels van de Internationale Code voor Zoölogische Nomenclatuur is dit mogelijk wanneer duidelijk is dat de oorspronkelijke aanwijzing van een typesoort voor een nieuw genus berust op een foutieve determinatie (ICZN 1999: artikel 11.10).

Over de werkelijke identiteit van *Heleomyza halterata* Meigen, 1830 bestaat nog steeds verwarring. Séguy (1934) schrijft dat hij het type van *H. halterata* heeft bekeken en beschouwt het als een soort uit het genus *Tephrochlamys* Loew, 1862, maar dan wel één met een dorsocentrale borstel voor de sutuur, die bij andere erkende *Tephrochlamys*-soorten juist ontbreekt. Séguy vermeldt bovendien dat het abdomen grijs is. Meigen (1830) spreekt in zijn beschrijving over donkerbruine halters, later bevestigd door Becker (1902). Echter, alle soorten uit de subfamilie Heteromyzinae, waartoe *Tephrochlamys* behoort, hebben gele halters en uit Europa zijn mij geen soorten met een grijs achterlijf bekend. Overigens is het de vraag of Séguy wel echt het type van Meigen gezien heeft, want uit zijn beschrijving kan men afleiden dat hij een mannetje bestudeerd heeft, terwijl we weten dat Meigen's type een vrouwtje was. De vraag is of de status van *H. halterata* nog verder onderzocht kan worden, want het type was in de tijd van Czerny al erg beschadigd.

Hoe dan ook is duidelijk dat *Heleomyza halterata* en *Tephrochlaena oraria* twee verschillende soorten zijn.

De soort leeft voornamelijk aan de kust, een voor Heleomyzidae uitzonderlijke omgeving. Het eerste exemplaar van *T. oraria*, een vrouwtje, komt uit de malaiseval van Lucien Calle c.s. (fig. 1), gevangen in Cadzand (Amersfoortcoördinaten 14-377) (fig. 2) op 22 april 2011. Het exemplaar is opgenomen in de collectie van Naturalis.

De val was geplaatst aan de zuidzijde van een struweelrand, begrensd door een door koeien begraasde bloemrijke vegetatie. Dichtbij was zoet water, terwijl brak water met een zilte vegetatie op circa 100 m afstand aanwezig was. De afstand tot de duinen was ook ongeveer 100 m (pers. med. Lucien Calle).

VERSPREIDING

Tephrochlaena oraria is alleen vermeld uit kuststreken in Europa: Spanje, Engeland, Ierland, Polen, Noorwegen en IJsland (Woznica et al. 2011). Volgens Collin (1943) is de soort aan de kust van Zuid-Engeland niet zeldzaam.

HERKENNING

Tephrochlaena oraria is, net als de meeste andere Heleomyzidae, een beetje somber gekleurd (fig. 3, 4). Het borststuk is grijs, het achterlijf oranjegeel en de poten zijn voor een groot deel geel. De meeste zekerheid over de identiteit krijg je door het dier door een goede loop of binoculair te bekijken. Op de voorrandader of costa staan de voor de meeste Heleomyzidae zo karakteristieke doortjes. Verder is de randader onderbroken, vlakbij de plek waar de subcosta de randader raakt. De postverticale borstels zijn convergent en een paar vibrissen is aanwezig.

Heteromyzinae en Heleomyzinae hebben beide een propleurale borstel, die ontbreekt bij de Suilliinae. De Heteromyzinae kan men onderscheiden van de Heleomyzinae doordat deze aan de binnenkant van de middelste scheen slechts één spoor hebben, in plaats van twee of meer bij de Heleomyzinae. *Tephrochlamys* en *Heteromyza* zijn de enige andere genera binnen de subfamilie

Heleomyzinae. *Tephrochlamys* lijkt het meeste op *Tephrochlaena*, maar is vaak wat groter en onderscheidt zich verder doordat de dorsocentrale borstel voor de sutuur ontbreekt. *Heteromyza* verschilt behoorlijk van beide andere genera door de veel langere R1-ader, die de randader niet ter hoogte van de kleine dwarsader r-m bereikt, maar een flink stuk verder reikt. Daarnaast zijn de wangen smaller. Erg interessant is verder dat *Tephrochlamys* en *Tephrochlaena* geen grote seksuele dimorfie hebben, terwijl dat bij *Heteromyza* dat heel duidelijk wel het geval is.

Het exemplaar van *T. oraria* uit Cadzand toonde de genoemde kenmerken. Met deze vondst komt het aantal *Heleomyzidae* nu op 49 soorten.

BIOLOGIE

Lindroth et al. (1967) vonden op 28 juni 1966 negen maden en 20 poppen op dode vis op Surstsey, een jong vulkanisch eilandje voor de zuidkust van IJsland. Uit een van de poppen kwam werd een imago gekweekt. De made is niet beschreven.

DISCUSSIE

Het voorkomen van *T. oraria* is niet onverwacht en het moet ook zeker mogelijk zijn deze soort te vinden langs de kust van Duitsland en Denemarken. Echter, de vliegjes zijn zo onaanzienlijk dat er snel overheen gekeken wordt. Maar de wetenschap dat *T. oraria* zich ontwikkelt in dode vis, kan helpen. Door tijdens wandelingen over het strand op een dode vis te letten, kunnen wellicht maden of poppen worden gevonden. Het is goed mogelijk dat de soort helemaal niet zo zeldzaam is.

DANKWOORD

Graag wil ik Lucien Calle en zijn medewerkers bedanken voor de interessante vliegen, die ik ter determinatie gekregen heb. Finally I would like to thank Laszlo Papp for the confirmation of the identification.

LITERATUUR

- Becker, Th. 1902. Die Meigen'schen Typen der sogen. Muscidae acalypterae (Muscaria holometopa) in Paris und Wien. – Zeitschrift für systematische Hymenopterologie und Dipterologie 2: 209-256, 289-320, 337-355.
- Collin, J. E. 1943. The British species of Helomyzidae (Diptera). – Entomologist's Monthly Magazine 79: 234-251.
- Czerny, L. 1924. Monographie der Helomyziden (Dipteren). – Abhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Österreich 15: 1-166.
- Lindroth, C.H., H. Anderson, H. Böldvarsson & S.H. Richter 1967. Report on the Surtsey investigation in 1966. Terrestrial invertebrates. – Surtsey Research Progress Report iii: 59-67.
- Meigen, J. W. 1830. Systematische Beschreibung der bekannten europäischen zweiflügeligen Insekten, 6. Hamm, iv: 1-401.
- Séguy, E. 1934. 28. Diptères (Brachycères)(Muscidae Acalypterae et Scatophagidae). – Faune de France 28: 1-832.
- Woznica, A.J., T. Pape & P. Beuk 2011. Fauna Europaea: Diptera, Heleomyzidae. *Tephrochlaena oraria*. – Fauna Europaea version 2.4, www.faunaeur.org.

SUMMARY

Tephrochlaena oraria, a new fly species for the Dutch fauna (Diptera: Heleomyzidae)

Recently the heleomyzid fly *Tephrochlaena oraria* Collin, 1943 has been found for the first time in the Netherlands. The single female specimen was collected in a malaise trap, near the seaside on April 22, 2011 in Cadzand, Zeeland. The characteristics, distribution, biology and the taxonomic history of the species are discussed.

R. van der Weele
Vliegerweg 11
4101 JK Culemborg
rvanderweele@gmail.com